

АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ACTUALITY OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF BIOLOGY TEACHERS IN THE CONDITIONS OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

У статті обґрунтовано вимоги до змісту освіти в контексті професійної підготовки педагогічних кадрів. Розкрито теоретичні аспекти проблеми професійного розвитку вчителя біології у науковій літературі, а саме визначення цілей, завдань, опісі функцій, форм, структури організації цього процесу. Охарактеризовано основні проблеми професійного розвитку вчителів біології, шляхи їх вирішення, проаналізовано основні нормативні документи щодо організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти. Охарактеризовано методологію педагогічної діяльності вчителя біології, описано функції підвищення кваліфікації педагога, розглянуто професійно-особистісні якості педагога, які лежать в основі його професійного розвитку та розкривають особливості спрямованості його діяльності на учнів як об'єкти педагогічного впливу. Виокремлено методи навчання активні та інтерактивні, а саме: словесні, наочні та практичні, якими сьогодні все більше користується сучасний вчитель. Проаналізовано Концепцію розвитку педагогічної освіти, зацентровано увагу на основних проблемах галузі, таких як :дисбаланс між запитами українського суспільства на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективи розвитку та готовністю педпрацівників до сприйняття та реалізації освітніх реформ в Україні, зниження соціального статусу, застарілі стандарти, зміст та структура педагогічної освіти. Недостатня ресурсна підтримка професійної діяльності педагогічних працівників та практично відсутня експериментально-лабораторна. Моделі та технології професійного розвитку фактично перетворені на формальність та не сприяють особистісному й професійному зростанню. Окреслено пропозиції МОН щодо професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема вчителів біології. Виділено компетенції педагога які не прописані у Державному стандарті базової середньої освіти Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року, але визнаються важливими в інших країнах.

Ключові слова: професіоналізм, професійна компетентність, підвищення кваліфікації, вчитель біології, підвищення кваліфікації,

The article substantiates the requirements for the content of education in the context of professional training of teachers. Theoretical aspects of the problem of professional development of a biology teacher in the scientific literature are revealed, namely the definition of goals, objectives, description of functions, forms, structure of the organization of this process. The main problems of professional development of biology teachers, ways to solve them are described, the main normative documents on the organization of the educational process in general secondary education are analyzed. The methodology of pedagogical activity of a biology teacher is characterized, the functions of teacher training are described, professional and personal qualities of a teacher, which are the basis of his professional development and reveal the peculiarities of his activity on students as objects of pedagogical influence, are considered. Active and interactive teaching methods are singled out, namely: verbal, visual and practical, which are increasingly used by modern teachers today. The Concept of pedagogical education development is analyzed, the main problems of the branch are focused on, such as: imbalance between the demands of the Ukrainian society for highly qualified pedagogical workers, prospects of development and readiness of teachers to accept and implement educational reforms in Ukraine, reduction of social status, outdated standards, content and structure of pedagogical education. Insufficient resource support for the professional activities of teachers and practically no experimental laboratory base. Models and technologies of professional development are in fact transformed into a formality and do not contribute to personal and professional growth. The proposals of the Ministry of Education and Science regarding the professional training of pedagogical staff, in particular biology teachers, are outlined. The competencies of a teacher that are not prescribed in the State Standard of Basic Secondary Education (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 898 of 30.09.2020), are highlighted, but they are recognized as important in other countries.

Key words: professionalism, professional competence, professional development, biology teacher, advanced training,

УДК 373.011.2/.3-051:57](477)(045)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.11>

Чеканюк К.О.,

аспірант кафедри професійної освіти і технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Виклад основного матеріалу. У даний час висуваються нові вимоги до змісту освіти в контексті професійної підготовки педагогічних кадрів. У зв'язку з цим вчитель повинен бути конкурентоспроможним на ринку праці, повинен уміти організувати не тільки колективну, а й індивідуальну діяльність учнів, а також, осмислюючи інноваційні педагогічні технології, творчо реалізовувати їх у своїй професійній педагогічній діяльності.

Виховання нового покоління, що володіє високим ступенем мобільності, великою соціальною відповідальністю, залежить від підготовки педагогічних кадрів, здатних вирішувати завдання навчати школярів основам економічних, екологічних, біологічних знань. Такі знання, в свою чергу, є основою формування професійних умінь і навичок вчителя [1].

При цьому перед педагогічною наукою і практикою постає проблема реального осмислення

сутності професійної компетентності педагога в умовах проектної парадигми освіти.

Система методичної підготовки вчителя – це педагогічна система, що включає в себе сукупність функціональних і структурних компонентів, взаємодія яких породжує інтегративну якість особистості – методичну готовність. Структурними компонентами системи є мета, засоби, технології та результати функціонування [1].

В даний час робота вчителя стає все більш творчою, але для цього необхідно, щоб були сформовані компоненти творчої діяльності. Настав час переходу від підготовки «традиційного» вчителя до підготовки педагога-дослідника, який володіє методологічними знаннями, вміє вести дослідницький пошук, готового працювати в школі інноваційного типу, здатного до самоосвіти та реалізації в педагогічній діяльності гуманістичних принципів [3].

Творча за самою своєю суттю проблема формування та своєчасна випереджальна кореляція змісту професійної освіти вимагають побудови професійних прогностичних моделей фахівців.

Питання професійної підготовки вчителів біології вивчали Л. Барна, М. Барна, О. Біда, К. Ліневич, М. Колесник, В. Оніпко, В. Танська, С. Трубачова, Ю. Шапран, С. Яланська та ін.

Актуальним сьогодні є готовність вчителя біології проаналізувати якість власної педагогічної діяльності, вміння аналізувати джерела біологічної інформації, які пропонуються учням, здійснювати самоконтроль і самоосвіту. Сьогодні не всі учні можуть працювати з підручником та додатковою літературою, узагальнювати та виділяти головне. А це важливо, тому що на це витрачається дуже багато навчального часу, замість того, щоб продуктивно працювати на уроці, ми витрачаємо час, щоб навчити учнів, як працювати з підручником та іншими джерелами інформації.

На перший погляд, будь-яка робота у класі потребує активності. Прослуховування уроку, перегляд навчального фільму, читання підручника, що традиційно відносяться до пасивно-споглядальної діяльності, неможливі без особливої інтелектуальної роботи (наприклад, постійна концентрація, сприйняття та розуміння окремих тез та їх співвідношення один з одним, поділ важливих та другорядних ідей).

Важливо розвивати в учнів спеціальні вміння (спостерігати за біологічними явищами, формулювати експериментальне завдання, складати план біологічного експерименту). Вирішенню цих завдань багато в чому сприяє раціональна організація лабораторних занять, у яких учні самостійно, хоча й під керівництвом вчителя, безпосередньо вивчають натуральні об'єкти, використовуючи специфічні для біологічної науки методи [3].

Дані заняття істотно впливають на розумовий розвиток учнів, тому що в ході самостійного

вивчення біологічних об'єктів у учнів формується цілісне сприйняття цих об'єктів, уявлення про них, унаслідок чого формуються різні біологічні поняття та вміння ними оперувати. Самостійно діючи в процесі лабораторних робіт, учні поступово опановують предметно-дієвий аналіз, що є невід'ємною якістю творчо мислячої людини.

Під час підготовки до кожного уроку біології вчитель повинен уміти застосувати методологічні знання. Методологія біології має визначати відбір змісту навчального матеріалу, вибір методів та форм. Методологія педагогічної діяльності має бути покладена основою проектування і конструювання майбутнього освітнього процесу під час уроку біології.

У науковій педагогічній літературі теоретичні аспекти вирішення проблеми професійного розвитку вчителя біології розглядаються в контексті визначення цілей, завдань, описі функцій, форм, структури організації цього процесу. У роботі Ковальчук В.І професійний розвиток педагогів у контексті організації системи підвищення кваліфікації, метою якого, на думку автора, є актуалізація психологічного та професійного потенціалу спеціаліста [11].

Ця мета вимагає вирішення таких завдань, як мотивування самоосвіти, професійного зростання, саморозвитку вчителя; підвищення його спеціальної, екологічної, економічної, правової, соціальної компетентності; розвиток професійно важливих якостей та властивостей особистості, корекція поведінки у різних професійних ситуаціях; корекція професійно-психологічного профілю педагога; формування та розвиток персональної, професійної та соціальної компетенції; забезпечення умов самоосвіти та саморозвитку вчителя [14].

До функцій підвищення кваліфікації автор відносить:

- діагностичну (виявлення рівня підготовленості вчителя, його здібностей та схильностей);
- компенсаторну (ліквідація прогалин у освіті, більш глибоке оволодіння педагогічними та предметно-професійними вміннями та знаннями);
- адаптаційну (навчання педагогічного менеджменту, самоосвіти, розвиток інформаційної культури, уміння проектувати педагогічні системи та технології в умовах зміни статусу навчального закладу, посади, місця роботи, профілю підготовки);
- пізнавальну (задоволення інтелектуальних, професійних та інформаційних потреб особи педагога);
- прогностичну (розкриття творчого потенціалу особи) [11].

Розглянуті вище професійно-особистісні якості педагога, лежать в основі його професійного розвитку, розкривають особливості спрямованості його діяльності на учнів як об'єкти педагогічного впливу, на предмет, навчальну дисципліну та педагогічну діяльність у широкому розумінні як

виду професійної самореалізації людини, а також на себе як на спеціаліста в галузі викладання біології та суб'єкта педагогічної діяльності [13].

Основний обов'язок вчителя біології – організувати та проводити уроки та позаурочні заняття та заходи з предмету з урахуванням вікових особливостей учнів. Це потрібно, щоб після закінчення школи діти:

- знали, які ознаки мають клітини та організми рослин, грибів, бактерій, тварин, організм людини, різні живі істоти та екосистеми, біосфера;
- розуміли, які процеси відбуваються в живих організмах та системах (дихання, перетворення енергії, переміщення та обмін речовин, харчування, виділення, розмноження, розвиток, зростання, регуляція життєдіяльності тощо);
- знали ознаки частин та органів клітин, органів, систем органів живих істот (у тому числі людини) та вміли розрізнити їх;
- володіли науковими методами біології: спостереженням та описом біологічних процесів та об'єктів, постановкою експериментів та поясненням їх результатів;
- вміли порівнювати біологічні процеси та об'єкти та оформляти отримані результати у вигляді висновків та висновків;
- розуміли, яку роль грає біологія у практичній діяльності;
- аналізували наслідки людської діяльності для природи та давали їм оцінку, у тому числі з погляду впливу на здоров'я людини;
- знали базові правила поведінки у природі, принципи здорового способу життя;
- вміли раціонально організувати процеси праці та відпочинку;
- знали, як вирощують свійських тварин та культурні рослини, доглядають їх;
- проводили спостереження станом свого організму;
- вміли бачити естетичні переваги природи [7].

Сучасні вчителі біології дедалі менше використовують пасивні методи навчання (лекції) і дедалі більше уваги приділяють активним та інтерактивним методам. Вони поділяються на кілька груп:

Словесні. Це методи, що базуються на усній взаємодії учнів та вчителя та роботі з письмовими джерелами (підручником, методичними посібниками тощо). Часто використовується метод дискусії. Вчитель або один із учнів ставить запитання, яке вимагає від класу роздумів та обміну думками. Наприклад, можна запитати у дітей, чому шкідливо для здоров'я тривалий час працювати в одній і тій самій позі та попросити знайти шляхи вирішення цієї проблеми, обґрунтувати їх. Ще один популярний метод – евристична бесіда, за якої учні під час колективних дискусій та роздумів отримують нові знання та вирішують проблемні питання. Наприклад, можна не малювати

на дошці таблицю порівняння мітозу та мейозу, а після вивчення цих двох процесів надати дітям можливість самим поміркувати, чим вони відрізняються один від одного. Також до словесних методів відносять метод самостійної роботи учнів з підручником та дидактичними матеріалами, метод проблемного викладу матеріалу, метод вирішення логічних та розрахункових завдань [9].

Наочні. Це методи навчання із застосуванням різних наочних засобів: дослідів та експериментів, таблиць, плакатів, фільмів тощо. Наприклад, вчитель може використовувати частково-пошуковий демонстраційний метод – він проводить досвід, а учні, спостерігаючи за ним, заповнюють таблицю за заздалегідь обумовленим планом та роблять висновки. Можна використовувати на уроках плакати з опорними сигналами, різні ІКТ демонстрації слайдів, фільмів, роботи з комп'ютерними програмами (наприклад, з електронним атласом анатомії людини).

Практичні. Це методи, у яких діти отримують нові знання, навички та вміння під час практичної пізнавальної діяльності. Найчастіше під час уроків біології проводять лабораторно-практичні роботи. Учні повідомляється тема і вони під контролем вчителя виконують роботу, користуючись інструктивними картками, підручниками та іншими матеріалами. Наприкінці уроку діти роблять висновки із заняття, відповідають питанням. Лабораторний метод передбачає постановку перед учнями проблеми, яку необхідно вирішити з допомогою експерименту, роботи з натуральними роздатковими матеріалами, спостереження живими об'єктами. Також під час уроків біології та позаурочних заняттях з предмету дедалі частіше застосовується створення дітьми комп'ютерних презентацій на задану тему [10].

Міністерство освіти й науки України розробило Концепцію розвитку педагогічної освіти, в якому сформулювало основні проблеми галузі та окреслило шляхи їх розв'язання.

Проблемою, яка потребує розв'язання, є дисбаланс між запитом українського суспільства на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами його розвитку та готовністю підприємців до сприйняття та реалізації освітніх реформ в Україні.

Підприємці незадоволені рівнем оплати праці, зниженням соціального статусу, відсутністю можливостей і мотивації до діяльності та професійного розвитку. Зміст, структура, стандарти та технології навчання в системі педагогічної освіти застаріли. Ресурсна підтримка професійної діяльності педагогічних працівників є недостатньою, а експериментально-лабораторна база практично відсутня. Моделі та технології професійного розвитку фактично перетворилися на формальність та не сприяють особистісному й професійному

зростанню. Комплекс заходів професійно-педагогічного та психологічного відбору майбутніх здобувачів педагогічного фаху відсутній. Дієва координація між закладами педагогічної освіти, місцевою владою та роботодавцями в частині змісту не відбувається [12].

Як МОН пропонує розв'язати дану проблему. Для цього слід:

Присвоїти особливий статус педагогічній професії шляхом визнання її особливої соціальної значущості, що буде закріплено законодавчо.

Створити галузеву систему кваліфікацій, що передбачає розроблення: галузевих рамок кваліфікацій; професійних стандартів; кодексу етики педагогічного працівника; стандартів вищої та фахової передвищої освіти за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Ввести додаткові вимоги щодо забезпечення якості підготовки та професійного розвитку педагогічних працівників.

Закріпити на державному рівні підтримку, повагу та належну оцінку педагогічної праці (зокрема заохочувати абітурієнтів, які мають бажання і здатні до здійснення позитивних змін; укладати з ними середньострокові строкові трудові договори (на добровільній основі), які передбачають надання гарантованої роботи за фахом та виплату підйомних) [16].

Розвинути систему спеціальних заходів для професійної орієнтації молоді та популяризації педагогічної діяльності (наприклад, створювати класи педагогічного профілю, проводити конкурси педагогічної майстерності для учнів загальноосвітніх навчальних закладів та молодіжні педагогічні фестивалі у канікулярний період тощо).

Для забезпечення підвищення якості освіти слід забезпечити набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей. Водночас безперервний професійний розвиток може здійснюватися шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

Важливо, що здобуті у формальній освіті кваліфікації зараховуються як підвищення кваліфікації і не потребують окремого визнання чи підтвердження, а результати навчання у формальній, неформальній та/або інформальній освіті можуть бути підставою для присвоєння професійних (зокрема, часткових) та здобуття повних освітніх кваліфікацій. Визнання не лише традиційного, а й інших видів підвищення кваліфікації. Зокрема стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо (у тому числі за кордоном) [17].

Обов'язковою умовою для визнання результатів інших видів підвищення кваліфікації є опис набутих нових та/або вдосконалених відповідно до фаху раніше набутих компетентностей і досягнутих

результатів навчання, співвимірних з витраченим на це часом. Створення реєстру педагогічних працівників, які можуть виступати в ролі наставників. Для наставників має бути передбачене гідне матеріальне заохочення роботи зі стажерами за рахунок бюджетного (або інших) джерел фінансування, а також залучення до педагогічної експертизи освітніх програм, проектів підручників тощо.

Створення національного порталу розвитку педагогічної майстерності з метою забезпечення вільного доступу до професійних журналів та інших публікацій у сфері освіти, а також дистанційних курсів підвищення кваліфікації.

Підвищення кваліфікації шляхом інформальної освіти для сертифікованих педагогічних працівників, у тому числі наставників, та педагогічних працівників, які мають науковий ступінь та/або вчене звання. Удосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це може бути як самостійний предмет підвищення кваліфікації, так і один із складників навчання, що передбачає підготовку педагога (асистента педагога) до роботи як в спеціальних навчальних закладах, так і в умовах інклюзії. Присвоєння професійної кваліфікації педагогічного працівника особам після одного року роботи на посадах педагогічних працівників, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти [11].

На думку авторів Концепції розвитку педагогічної освіти, її реалізація сприятиме: покращенню якості підготовки педагогічних працівників, залученню до педагогічної професії випускників шкіл та закладів професійної (професійно-технічної) освіти з високими показниками інтелектуального розвитку та емоційного інтелекту, зорієнтованості на педагогічну професію; оновленню складу педагогічних працівників в закладах освіти; підвищенню якості освітньої діяльності в закладах освіти; поліпшенню якості вищої та фахової передвищої освіти за рахунок кращої підготовки у школах та закладах професійної (професійно-технічної) освіти і кращого конкурсного відбору вступників; вдосконаленню архітектури та змісту безперервного професійного розвитку та підвищенню кваліфікації педагогічних працівників; забезпеченню функціонування і розвитку конкурентного ринку освітніх послуг у сфері безперервного професійного розвитку педагогічних працівників. Від вчителя очікується розробка індивідуальних програм розвитку, але не акцентується вміння розкривати потенціал кожної дитини. У даному стандарті поки що сама дитина, його особистість не перебувають у центрі уваги.

У кожному описі цієї компетенції в стандартах інших країн, що вивчаються, акцентується індивідуальність кожного учня, у той час як стандарт України створює відчуття, що в центрі освітнього

процесу – вчитель, який має робити все, щоб учні зрозуміли навчальний матеріал, але не розкрилися самі. Вимоги до вчителя з передачі цінностей та вимоги до професійної етики описані у нормативних документах.

Виділимо окремо компетенції педагога, які не прописані у Державному стандарті базової середньої освіти Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року, але визнаються важливими в інших країнах: дослідницька та наукова діяльність вчителів; обов'язок підвищувати свою кваліфікацію та розвиватися професійно; обов'язок складати індивідуальні звіти щодо розвитку учнів; вміння розкрити потенціал кожної дитини; вдосконалення та актуалізація предметних знань; ініціативність; взаємодія із колегами.

Поняття професійної компетентності інтегрує три показники: наявність (відсутність) спеціальної освіти, педагогічного стажу до п'яти (або більше) років та підвищення (чи ні) кваліфікації [13].

Чи кожен може стати педагогом, чи педагогом потрібно народитись? З цього приводу висловлюються найсуперечливіші судження. Твердження, що педагогом треба народитися, пов'язане з уявленням про біологічну схильність до вчительської праці, тобто треба визнати, що існує певна сукупність психофізичних характеристик, оптимальна для цього виду професійної діяльності. Проте конкретний зміст такої сукупності визначено поки що недостатньо.

Педагогами не народжуються, педагогами стають. Формування професійної спрямованості, орієнтованої на розвиток якостей, необхідних для роботи в школі, дозволяє кожному, хто любить дітей та серйозно прагне присвятити себе справі їх навчання та виховання, опанувати навички вчительської праці [14].

І все ж таки педагогічна праця більш, ніж будь-який інший вид професійної діяльності, вимагає покликання. Вчитель передає учням як знання, а й своє ставлення до світу, створює навколо себе певну емоційну атмосферу, істотно впливає на перебіг освітнього процесу. Тому в педагогічній майстерності роль особистісних властивостей людини настільки велика, що вони стають професійними якостями. Інтелект і культура вчителя, його справедливість та людяність, доброта та душевність допомагають у роботі. Адже вчитель, хоч би який предмет він вів, має бути високим зразком, прикладом для наслідування.

Щоб відповідати високим вимогам своєї професійної діяльності, вчитель повинен поєднувати у собі любов до предмета викладання з любов'ю до дітей; ясне усвідомлення педагогічної мети із громадянською позицією; високу професійну культуру з широкою освіченістю, різнобічність знань, здібностей та інтересів; педагогічну витримку та такт з твердим характером та підвищеною

душевною чуйністю; закоханість у свою справу із відданістю їй. Не можна, щоб справа навчання та виховання підростаючих поколінь перебувала в руках осіб, які не здатні або не бажають з повною віддачею займатися учительською роботою.

Серед найбільш значущих професійно-педагогічних якостей, якими повинен мати вчитель, виділяють любов до дітей і поєднання в собі інтегрованих почав (вчитель-предметник, вихователь, методист, дослідник). Визначальними особистісно-культурними якостями, властивими та характеризуючими сучасного вчителя мають бути чесність, терпимість, доброзичливість, загальний рівень культури, уміння спілкуватися. Вчитель впливає на учнів та на оточуючих своїм авторитетом, моральними цінностями, яких він дотримується, своєрідно заломлює у свідомість учнів норми, почуття та настрої через своє світорозуміння [15].

Збірний образ ідеального вчителя: який любить дітей, знає психологію, методику викладання предмета і захоплює їх у себе; інтелігентна людина з енциклопедичними знаннями, чесна, культурна, моральна, високоосвічена, тактовна, матеріально забезпечена; демократичний, безкорисливий, комунікабельний, розумний, що не думає про економічну ситуацію; творчий інтелігент, готовий до важкої та радісної праці, який володіє сучасними технологіями; що забезпечує якісне навчання учнів, що займається самоосвітою, осягає нові досягнення в галузі науки, з любов'ю та повагою відноситься до дітей, людина, яка має дар вихователя, хворіє душею за школу, організатор, ідеолог, лідер; живий, з естетичним зовнішнім виглядом, ерудований та готовий до будь-яких несподіванок. Ідеальний вчитель той, що розуміє, допомагає, розвиває. Ставлення до педагогічної праці є вираз цінності праці у загальній системі цінностей людини і суспільства.

Підвищення якості навчання безпосередньо залежить від рівня підготовки освітян. Педагог повинен включатися до режиму розвитку, одним із компонентів якого є процес саморозвитку.

У процесі роботи над розвитком професійно значимих особистісних якостей педагога можна спиратися на принципи творчого саморозвитку особистості, наукового пізнання, інформативності, самоврядування, оптимізації, соціалізації, індивідуалізації.

Керівництво шкіл має застосовувати у кадровому менеджменті загальноосвітньої організації не тільки економічні та організаційно-розпорядчі методи, а й соціально-психологічні.

Необхідно розкрити творчий потенціал педагога, сформувати або скоригувати гуманістичні настанови особистості, розвинути навички позитивної взаємодії та рефлексивного мислення.

Підтримка розвитку педагогів має бути відкритою, випереджальною, безперервною [16].

Висновок. Процес професійного розвитку тісно пов'язаний із формуванням особистісних якостей, рис характеру, що лежать в основі професійної педагогічної діяльності.

Аналіз педагогічних засад професійної підготовки учителів України засвідчив, що загальним теоретичним положенням є те, що в педагога має бути глибока теоретична підготовка до навчання, виховання та розвитку учнів. Він має володіти практичними вміннями та навичками формування особистості учня та мати відповідні особистісні та професійно важливі якості, які допоможуть йому досягати успіху в професійній діяльності. Професійний розвиток вчителя – це складний процес, що триває упродовж усього життя адже, справжній педагог повинен працювати на майбутнє!

Перспективами подальших досліджень є виокремлення педагогічних умов професійного розвитку учителів біології.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авшенюк Н.М. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали. Київ : ДКС «Центр», 2017. 83 с.
2. Авшенюк, Н. М. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія. Кіровоград. Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.
3. Агрусті, Г. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія. Київ. Майстер клас, 2006. 113 с.
4. Адушева, Ю. А. Методика на определенном уровне абнотивности. Обдарована дитина. Київ, 2010. С. 36–37.
5. Алексюк, А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підруч. для студ., аспірантів та мол. викладачів вищ. навч. закл. Київ, 1998. 560 с.
6. Антонова, О. Є. Педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема. Сучасні технології в освіті. Ч. 1. Сучасні технології. Київ, 2015. С. 8–15.
7. Антонова, О.Є. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
8. Арбузова, Е. Н. Общая методика обучения биологии : курс лекций. Омск, 2010.
9. Бабин, І. І. Теоретичні основи формування майбутнього вчителя як творчої особистості. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. Педагогіка і психологія. Київ, 2000. С. 277–281.
10. Барна, Л. С. Підготовка вчителів біології: компетентнісний підхід. Професійні компетенції та компетентності вчителя: матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль, 2006. С. 147–152.
11. Ковальчук В. І. Педагогічна майстерність викладача як основа його компетентності. 574 с.
12. Маркова С. М. Теория и методика профессионального образования: теоретические основы. Вестник МГГУ им. М.А. Шолохова. М, 2013. С. 40–45.
13. Маслов С. И. Аксиологический подход в педагогике. Известия Тульского государственного университета, 2013. С. 202–212.
14. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур. Липецк : ЛГПИ – РЦИО. 2000. 204 с.
15. Печерська Г. О. Професійні ціннісні орієнтації учителів. Психологічні науки, 2013. 253 с.